

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

21 Eylül 2026 – Sayı 127

Bu hizmet size **2blackdot** ve **Tema Grup** tarafından ücretsiz verilmektedir. **Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.**

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı **2blackdot** ve **Hakan Çalışkantürk** sorumlu tutulamaz.

2blackdot haftalık bülteni yönetici özeti:

MAVİ VATAN'DAN
MAVİ GÜÇ'E

Türkiye'nin denizsel potansiyelini stratejik değere dönüştürme modeli

TEMEL TEZ

Coğrafya tek başına güç değildir. Denizsel potansiyel; ekonomik, teknolojik, askerî, hukuki ve diplomatik kapasiteyle sürdürülebilir çıktıya dönüştürülebildiği ölçüde "Mavi Güç" üretir.

Mavi Güç nasıl oluşur?

1

Denizsel potansiyel

Konum, boğazlar, kıyılar, kaynaklar ve deniz ulaşım yolları

2

Dönüştürme kapasitesi

Ticaret, liman, teknoloji, enerji, güvenlik ve diplomatik etki

3

Stratejik dayanıklılık

Kriz, tehdit, iklim, enerji ve tedarik şoklarına karşı süreklilik

Türkiye'nin stratejik başlangıç noktası

84.640

Boğazlardan geçen gemi
2025

553 mn ton

Limanlarda elleçlenen yük
2025

14 mn TEU

Konteyner elleçleme
2025

252

Dış temsilcilik
Lowy örneğinde dünya 3.'sü

30 mlr \$

Askerî harcama
2025

%43

Elektrik üretiminde
yenilenebilir payı • 2025

150+

Karadeniz'de etkisiz hâle
getirilen mayın

5 GW

Deniz üstü rüzgâr hedefi
2035

Mavi Güç Endeksi: ölçülmesi gereken 6 boyut

1. Denizsel konum ve erişim

Rota merkeziliği • Boğaz kaldıraç değeri • Transit süre
Denizaltı kablo ve enerji altyapısı merkeziliği

2. Deniz güvenliği ve kuvvet projeksiyonu

Hazırlık • Sensör ağı • Mayın/denizaltı harbi • Hava savunma
İnsansız sistemler • Lojistik ikmal ve idame

3. Liman, ticaret ve bağlantısallık

Küresel hat bağlantısı • Aktarma kapasitesi • Limanda süre
Demiryolu hinterlandı • Ticari filo • Hizmet güvenilirliği

4. Sürdürülebilir mavi ekonomi ve enerji

Su ürünleri • Turizm • Açık deniz enerjisi • Biyoteknoloji
Katma değer ile ekosistem sağlığının birlikte ölçümü

5. Denizcilik sanayii ve teknoloji

Gemi inşa • Radar/sonar • Yazılım • Otonom sistemler
Bakım-onarım • Patent • İhracat • Deniz bilimi

6. Hukuk, yönetim ve ekolojik dayanıklılık

Deniz diplomasisi • Mekânsal planlama • Arama-kurtarma
Anlaşmalar • Kritik altyapı ve ekosistem dayanıklılığı

ÖZGÜN ÖLÇÜT: MAVİ GÜÇ DÖNÜŞÜM ORANI (MGDO)

Gerçekleşmiş Mavi Güç Çıktıları

Toplam Denizsel Stratejik Potansiyel

× 100

Yüksek oran: Coğrafya, kaynak ve konum;
ticaret, teknoloji, güvenlik, enerji ve
diplomatik etkiye başarıyla dönüştürüyor.

Türkiye için 10 politika önceliği

1

Boğazlar ülkesinden **deniz ağları ülkesine** geçiş

2

Denizaltı kablo, boru hattı ve tesis güvenliği

3

Mavi Savunma Sanayi Kümelenmesi

4

Ticari ve askerî denizcilik arasında teknoloji geçişi

5

Karadeniz Mavi Güvenlik mimarisinin kurumsallaşması

6

Güvenlik ile sürdürülebilir mavi ekonomiyi birleştirme

7

Doğal gaz + rüzgâr + depolama: Mavi Enerji Sepeti

8

Diplomatik ağı Mavi Diplomasi kapasitesine çevirme

9

Uluslararası hukuk, bilim ve veri üretimini güçlendirme

10

Her yıl ölçülebilir Türkiye Mavi Güç Raporu yayımlama

MAVİ VATAN → MAVİ EKONOMİ → MAVİ TEKNOLOJİ → MAVİ GÜVENLİK → MAVİ DİPLOMASİ → MAVİ GÜÇ
Stratejik hedef: Mavi Vatan'ın büyüklüğünü değil, ürettiği sürdürülebilir değeri büyütme.

Jeopolitik ve Küresel Gelişmeler:

MAVİ VATAN'DAN MAVİ GÜÇ'E:

“Türkiye’nin Denizsel Potansiyelini Stratejik Değere Dönüştürmede Politika Önerileri”

Giriş:

“Güç”, bir devletin sahip olduğu kaynak ve kabiliyetleri; “stratejik değer” ise diğer aktörlerin kararlarını, maliyetlerini ve seçeneklerini etkileyebilme bakımından o devletin **konumunun, bağlantılarının, ikame edilemezliğinin ve bu unsurları sonuç üretmeye dönüştürme kapasitesinin** birlikte yarattığı değeri ifade eder.

Klasik nicel güç çalışmalarının en bilinen örneklerinden Correlates of War projesinin National Material Capabilities/CINC yaklaşımı maddi kapasiteyi merkeze alır. Lowy Institute’un Asia Power Index’i ekonomik, askerî, diplomatik ve başka güç kaynaklarını çok daha geniş biçimde ölçse de bölgesel olarak Asya’ya odaklanmakta ve “güç” kavramını ölçmektedir.

2025 Rankings

COMPREHENSIVE POWER						
GROUPING	RANK	COUNTRY/TERRITORY	SCORE	TREND	UPWARD DOWNWARD NO CHANGE	
Superpowers ≥ 70 points	1	United States	80.4	↘		
	2	China	73.7	↗		
Major powers ≥ 40 points	3	India	40.0	↗		
Middle powers ≥ 10 points	4	Japan	38.8	—		
	+1 5	Russia	32.1	↗		
	-1 6	Australia	31.8	—		
	7	South Korea	31.5	↗		
	8	Singapore	26.8	↗		
	9	Indonesia	22.4	↗		
	+1 10	Malaysia	20.5	↗		
	-1 11	Thailand	20.1	↗		
	12	Vietnam	19.9	↗		
	13	New Zealand	16.8	↗		
	14	Taiwan	15.7	↘		
	15	Philippines	15.2	↗		
	16	Pakistan	14.5	—		
	17	North Korea	12.8	↗		
	18	Brunei	10.6	↗		
	Minor powers < 10 points	19	Cambodia	9.5	—	
		20	Bangladesh	9.0	↘	
		21	Sri Lanka	7.7	—	
22		Laos	7.2	↗		
23		Myanmar	7.1	↗		
24		Mongolia	6.0	↗		
25		Nepal	5.0	↗		
26		Timor-Leste	4.8	↗		
27		Papua New Guinea	4.6	↗		

Annual change in ranking

Trends track annual changes in scores above a minimum threshold (≥ 0.15)

GREATEST GAINS

North Korea +1.5

Vietnam +1.2

China +1.0

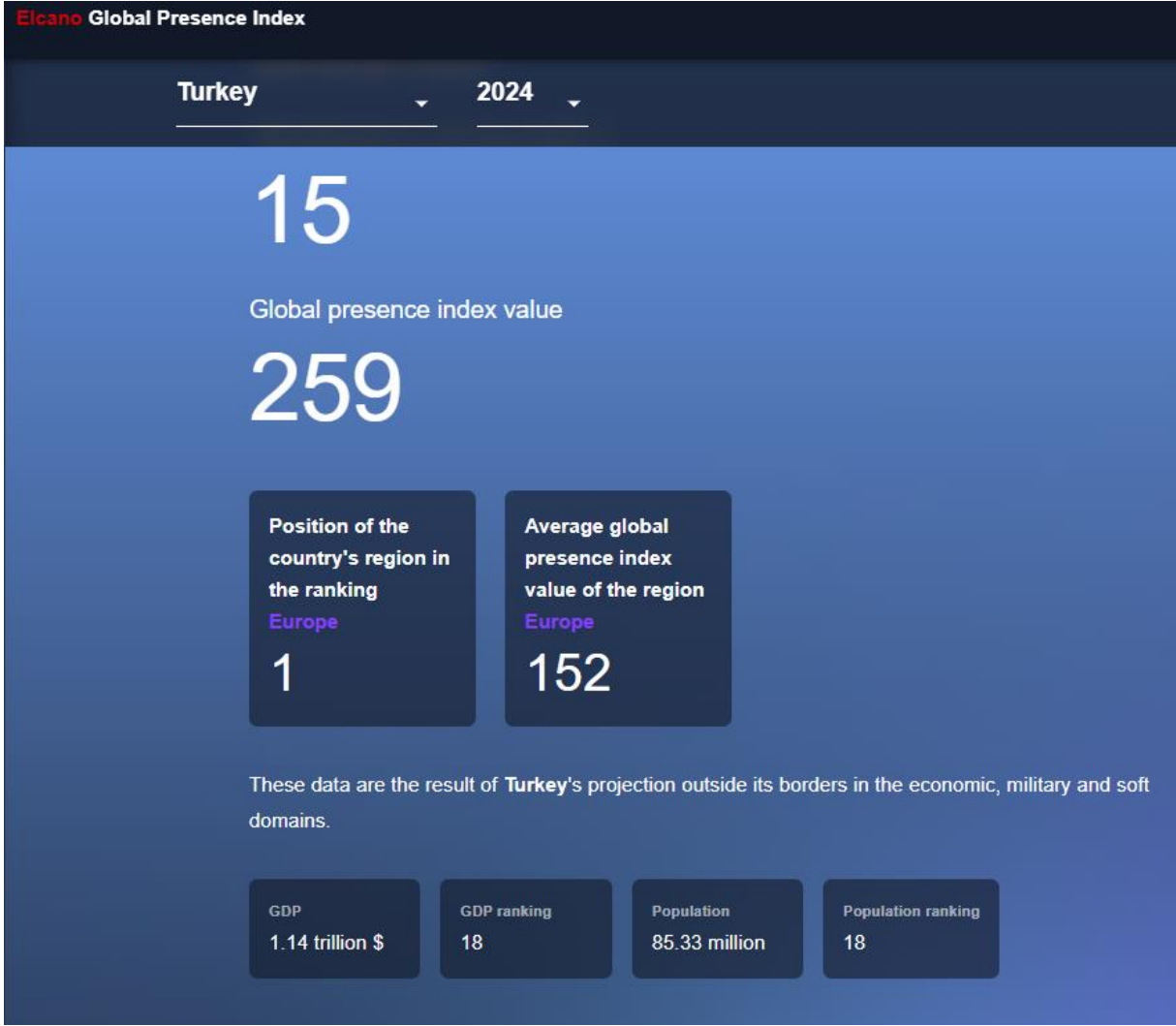
GREATEST LOSSES

United States -1.2

Bangladesh -0.4

Taiwan -0.3

Elcano Global Presence Index ekonomik, askerî ve yumuşak unsurlar üzerinden devletlerin dış dünyadaki varlığını/projeksiyonunu ölçmektedir.

Lowy Global Diplomacy Index ise diplomatik ağı büyüklüğünü görünür kılmaktadır. Bunların her biri önemli ölçüm araçlarıdır;

China 274	United States 271	Turkey 252	Japan 251	France 249	Russia 230
Q Search					
COUNTRY	# OF DIPLOMATIC POSTS 2024 ↓	DIPLOMATIC INFLUENCE RANK 2024			
China	274	1st			
United States	271	2nd			
Turkey	252	3rd			
Japan	251	4th			
France	249	5th			
Russia	230	6th			
United Kingdom	225	7th			

Fakat hiçbir **küresel coğrafi konumu, boğaz ve düğüm noktası değerini, ağ merkeziliğini, kritik kaynakların ikame edilebilirliğini, stratejik dayanıklılığı ve denizsel kapasitenin stratejik sonuca dönüştürülmesini** tek bir **“stratejik değer”** kuramı altında birleştirmemektedir.

Bu boşluk, küreselleşmenin bugünkü niteliğinde daha da önemlidir. Farrell ve Newman'ın “weaponized interdependence” yaklaşımı, ekonomik ve teknolojik ağlarda bazı merkezî düğümlerin devletlere yalnızca ekonomik kazanç değil, bilgi edinme ve erişimi kısıtlama biçiminde stratejik güç sağlayabildiğini göstermiştir. Dolayısıyla yalnızca “ne kadar büyük ekonomin veya ordun var?” sorusu değil, **“hangi ağın neresindesin, başkaları sana ne ölçüde bağımlı, seni aşmanın maliyeti nedir?”** soruları da ölçülmelidir.

“Stratejik değer, bir devletin maddi kapasitesini; coğrafi konum, kritik ağ merkeziliği, ikame edilemez kaynak veya hizmetler, askerî-teknolojik yetenek, diplomatik dönüştürme kapasitesi ve sistemik dayanıklılıkla birleştirerek diğer aktörlerin seçeneklerini ve uluslararası sonuçları etkileyebilme derecesidir”

Bu kapsamda Mavi Vatan, mavi ekonomi ve deniz gücü aynı şey olduğunu söylemek mümkün değildir. **Mavi Vatan** bir jeopolitik/stratejik anlayış; **mavi ekonomi** deniz ve kıyı kaynaklarından sürdürülebilir ekonomik değer üretimi; **deniz gücü** ise geleneksel stratejik literatürde donanma, deniz ticareti, üsler ve deniz yolları üzerinde etkiye bulunma kapasitesiyle ilişkili çok daha eski bir kavramdır. OECD mavi ekonomiyi balıkçılık, turizm ve deniz taşımacılığı gibi sektörlerin yanında kıyı ve deniz ekosistemlerinin sürdürülebilirliğiyle birlikte ele almaktadır. Bu çalışmada önerilen **“Mavi Güç”** kavramı ise bunlardan farklı ve daha geniş biçimde tanımlanmalıdır:

“Mavi Güç, bir devletin deniz coğrafyasını, deniz ulaştırma ağlarını, deniz kuvvetlerini ve sahil güvenlik kapasitesini, limanlarını, tersanelerini, deniz teknolojisini, denizaltı enerji ve iletişim altyapısını, mavi ekonomi faaliyetlerini, deniz hukukunu ve deniz diplomasisini sürdürülebilir stratejik etkiye dönüştürebilme kapasitesidir”

Dolayısıyla çalışmanın temel kuramsal önermesi şudur:

“Bir devletin coğrafi konumu, tek başına güç anlamına gelmez. Coğrafya ancak ekonomik, teknolojik, askerî, diplomatik ve kurumsal kapasite aracılığıyla stratejik sonuca dönüştürülebildiği ölçüde güç üretir. Aynı şekilde, geniş deniz yetki alanlarına, uzun kıyı şeridine veya stratejik deniz yollarına erişime sahip olmak da kendiliğinden “Mavi Güç” oluşturmaz. Deniz coğrafyası esas olarak bir potansiyel sunmaktadır; bu potansiyelin gerçek stratejik değere dönüşebilmesi, devletin sahip olduğu denizsel kaynakları kullanabilme, ekonomik ve teknolojik değere dönüştürebilme, güvenliğini sağlayabilme ve krizler karşısında sürdürülebilir kılabilme kapasitesine bağlıdır”

Bu çalışmada Mavi Güç, üç temel unsurun bileşkesi olarak kavramsallaştırılmaktadır: **denizsel potansiyel, dönüştürme kapasitesi ve dayanıklılık**. Denizsel potansiyel; coğrafi konum, kıyılar, boğazlar, deniz ulaşım yolları, liman coğrafyası, deniz kaynakları ve deniz alanlarının sunduğu stratejik imkânları ifade eder. Dönüştürme kapasitesi ise bu potansiyelin deniz ticaretine, liman ve lojistik kapasitesine, gemi inşa sanayiine, deniz teknolojilerine, enerji üretimine, mavi ekonomiye, deniz güvenliğine, diplomatik etkiye ve uluslararası bağlantısallığa çevrilebilme yeteneğidir. Dayanıklılık ise ortaya çıkan bu kapasitenin ekonomik krizler, askerî tehditler, iklim değişikliği, enerji şokları, tedarik zinciri kesintileri ve teknolojik dönüşümler karşısında sürdürülebilmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle;

“Coğrafya güç değildir; deniz alanı da Mavi Güç değildir. Mavi Güç, denizsel potansiyelin dönüştürme kapasitesi ve stratejik dayanıklılıkla birleşmesi sonucunda ortaya çıkar. Bu yaklaşım, devletlerin sahip oldukları deniz alanlarının büyüklüğünden ziyade, söz konusu alanların ne ölçüde ekonomik, teknolojik, diplomatik, güvenlik ve sürdürülebilirlik çıktısına dönüştürülebildiğini ölçmeyi amaçlamaktadır”

Bu ayrım Türkiye örneği açısından kritiktir. **Türkiye'nin denizlerle çevrili olması veya Türk Boğazlarını düzenleyen devlet olması kendi başına “Mavi Güç” yaratmaz;** bunların liman bağlantısallığına, deniz ticaretine, enerji güvenliğine, gemi inşa teknolojilerine, donanma/sahil güvenlik etkinliğine, deniz diplomasisine, araştırma kapasitesine ve sürdürülebilir mavi ekonomiye dönüştürülebilmesi gerekir.

Türkiye'nin Son Dönemde Yükselen Stratejik Değeri.

Türkiye'nin güncel görünümünde birbirini besleyen en az dört eğilim dikkat çekmektedir.

İlk olarak, Türkiye'nin coğrafi konumunun güvenlik işlevi Karadeniz savaşının devam etmesiyle daha görünür hâle gelmiştir. NATO'nun Temmuz 2026 Ankara Zirvesi bağlamındaki resmî tanıtımında Türkiye'nin bölgeleri bağlayan ve Akdeniz-Karadeniz erişiminde özel rolü vurgulanmıştır. Bu, coğrafyanın değişmesinden değil, **coğrafyanın uluslararası sistemdeki marjinal değerinin değişmesinden** kaynaklanan bir stratejik değer artışıdır.

İkinci olarak, Karadeniz'deki güvenlik problemi doğrudan deniz altyapısına yayılmıştır. Temmuz 2026'da Türkiye, Romanya ve Bulgaristan'ın oluşturduğu Karadeniz mayın karşı tedbir görev gücünün işlevi, yalnızca sürüklenen mayınların temizlenmesinden enerji tesisleri, telekomünikasyon ağları ve denizaltı boru hatları gibi kritik altyapının korunmasına doğru genişletilmiştir. Reuters'ın aktardığı bilgilere göre bu süreçte 150'den fazla mayın etkisiz hâle getirilmiş, önemli bir bölümü Türk kuvvetlerince temizlenmiştir.

Üstelik 18 Eylül 2026 itibarıyla Londra deniz sigortası piyasasının yüksek risk tanımı tüm Karadeniz'e genişletilmiştir; Türk karasuları yeni bildirim bölgesinin dışında tutulmuştur. Bu gelişme Karadeniz'in tahıl, ham petrol ve rafine ürün taşımacılığındaki öneminin sürerken deniz güvenliği maliyetlerinin arttığını göstermektedir.

Üçüncü olarak, Türkiye'nin coğrafi değeri diplomatik ağ genişlemesiyle desteklenmektedir. 252 temsilcilikle Lowy örnekleminde üçüncü sıraya yükselmesi, Türkiye'nin özellikle orta güçler içerisinde olağanüstü geniş bir kurumsal dış erişim kapasitesi oluşturduğunu göstermektedir. Lowy ayrıca Türkiye ve Hindistan'ı diplomatik ağlarını hızla genişleten orta güçler arasında göstermektedir.

Dördüncü olarak, güvenlik ve enerji dönüşümü kapasitesi birlikte gelişmektedir. SIPRI'nin 2026'da yayımladığı 2025 verileri Türkiye'nin askerî harcamasının 30 milyar dolara yükseldiğini göstermektedir.

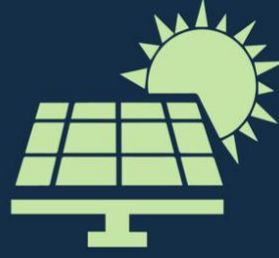
https://www.instagram.com/p/DXpV2_WjcWC/

Enerji tarafında IEA verileri yenilenebilir kaynakların 2025'te Türkiye'nin elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 43'ünü sağladığını; ulusal planın 2035'te daha yüksek bir yenilenebilir payı hedeflediğini göstermektedir. Bu eğilim stratejik özerklik açısından önemlidir, çünkü enerji çeşitlendirmesi dış şoklara karşı dayanıklılık boyutunun bir parçasıdır.

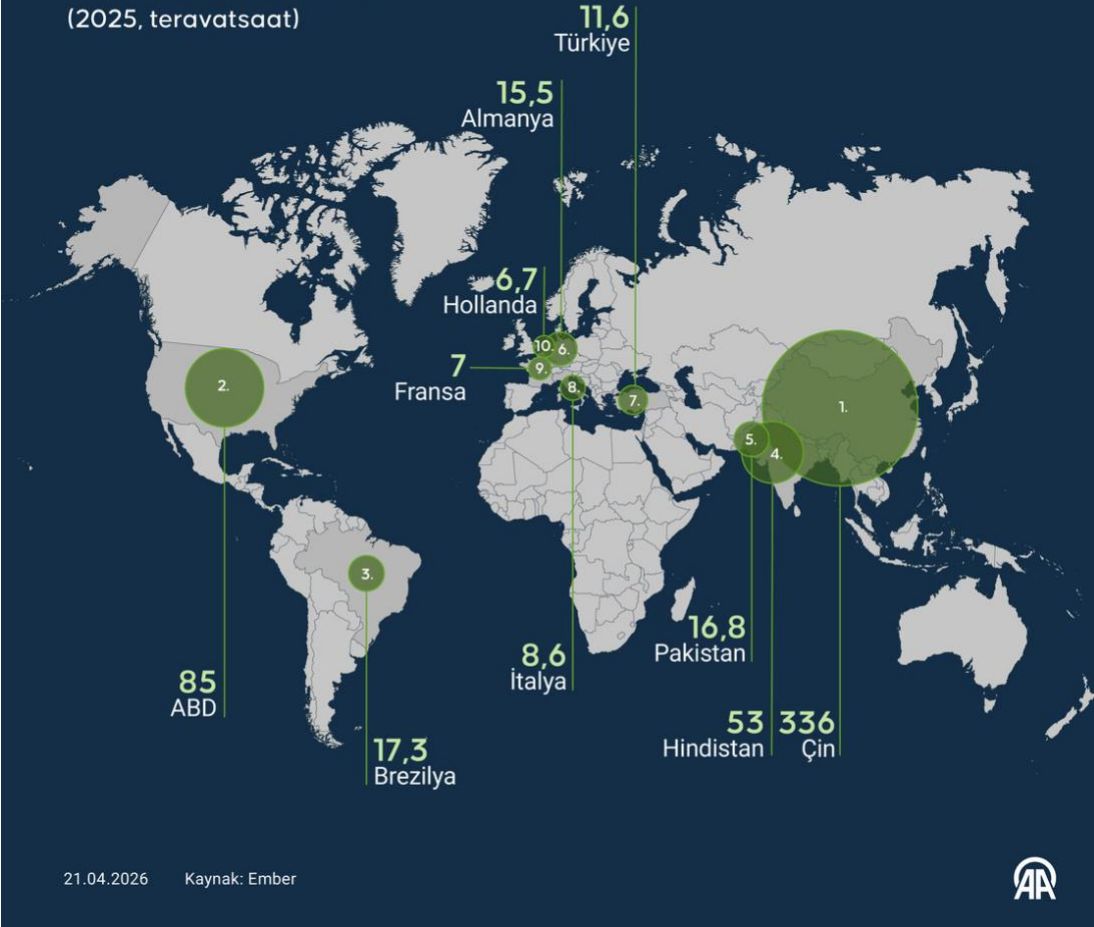
Türkiye, 2025'te güneşten elektrik üretimini en fazla artıran 7. ülke oldu

Toplam küresel güneş enerjisinden elektrik üretimindeki artış (2025)

636 teravatsaat

Elektrik üretiminde güneş enerjisini en fazla artıran ülkeler (2025, teravatsaat)

21.04.2026

Kaynak: Ember

Türkiye için Mavi Vatan'dan “Mavi Güç”e geçiş

Mavi Vatan ile Mavi Güç bilinçli biçimde ayrılmalıdır;

“Mavi Vatan, Türkiye'nin deniz yetki alanları, deniz güvenliği ve çevre denizlere ilişkin stratejik yöneliminin siyasal-jeopolitik çerçevesidir. Literatürde kavramın özellikle Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı ihtilaflarıyla ilişkilendirildiği ve Yunanistan-Türkiye arasındaki deniz sınırlandırması tartışmalarının hukuken ihtilaflı olduğu görülmektedir”

Özgün Mavi Güç Alt-Endeksi

Denize kıyısı bulunan ülkeler için ayrı bir Mavi Güç Alt-Endeksi oluşturulduğunda:

“Mavi Güç Endeksi (MGE), deniz gücünü tek bir unsur üzerinden değil, birbirini tamamlayan altı temel boyutun bileşik etkisi üzerinden ölçmeli ve buna göre endeks; denizsel konum ve erişim (MK), deniz güvenliği ve kuvvet projeksiyonu (DG), limanlar-ticaret-deniz bağlantısallığı (LE), sürdürülebilir mavi ekonomi ve enerji kapasitesi (SE), denizcilik sanayii ve teknoloji (MT) ile hukuk-yönetişim-diplomasi ve ekolojik dayanıklılık (HY) boyutlarının geometrik ortalaması olarak hesaplanmalıdır”

Denizsel konum ve erişim

Somut göstergeler:

GÖSTERGE	VERİ
Küresel deniz rotası aracılık merkeziliği	AIS gemi hareketlerinden ağ aracılığı
Boğaz/geçit stratejik kaldıraç değeri	Gerçek gemi/enerji akışı × düzenleme kapasitesi × bypass maliyeti
Ana pazarlara deniz süresi	Önemli ticaret merkezlerine ortalama transit süresi
Denizaltı altyapı merkeziliği	Kablo, enerji hattı ve kritik tesis düğüm sayısı/merkeziliği

Türkiye'nin avantajı burada yalnızca uzun kıyı veya üç tarafının denizlerle çevrili olması değildir. Asıl stratejik unsur Karadeniz ile Akdeniz sistemleri arasında Türk Boğazları üzerinden kurulan bağlantı ile Doğu Akdeniz, Karadeniz, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu güvenlik alanlarının kesişmesidir. NATO'nun Türkiye'yi Akdeniz-Karadeniz erişimini düzenleyen ve bölgeleri birbirine bağlayan ülke olarak tanımlaması da bu analizi desteklemektedir.

Deniz güvenliği ve kuvvet projeksiyonu

Toplam gemi sayısı son derece kaba bir göstergedir. Beş modern platform, görev kullanılabilirliği düşük 20 eski platformdan daha büyük stratejik değer taşıyabilir.

“Deniz Güvenliği ve Kuvvet Projeksiyonu (DG) boyutu, bir devletin deniz alanlarında askerî varlık gösterebilme, deniz ulaştırma hatlarını ve kritik deniz altyapısını koruyabilme, tehditleri erken tespit edebilme ve gerektiğinde denizden güç aktarabilme kapasitesini ifade etmektedir. Bu boyut; operasyonel hazırlık düzeyi, kuvvetlerin erişim ve harekât menzili, sensör ve gözetleme ağı, denizaltı harbi kapasitesi, mayın harbi yeteneği, hava savunması, insansız deniz ve hava sistemleri ile lojistik ikmal ve idame kapasitesi gibi birbirini tamamlayan göstergelerin bileşik bir fonksiyonu olarak değerlendirilmektedir”

Bu yaklaşımda deniz güvenliği yalnızca platform sayısına veya donanmanın nominal büyüklüğüne indirgenmemektedir. Esas olan, mevcut askerî kapasitenin ne ölçüde **hazır, bağlantılı, erişilebilir, sürdürülebilir ve çok katmanlı** bir operasyonel yapıya dönüştürülebildiğidir. Bu nedenle DG, niceliksel envanter büyüklüğünden ziyade, deniz kuvvetlerinin gerçek operasyonel etkinliğini, farklı harp alanlarını birlikte kullanabilme yeteneğini ve uzun süreli deniz harekâtlarını destekleyebilme kapasitesini ölçmeyi amaçlamaktadır.

Özellikle Karadeniz'deki 2024–2026 tecrübesi **mayın karşı tedbirleri ve denizaltı kritik altyapı güvenliğinin Mavi Güç'ün tali değil merkezi unsuru olması gerektiğini** göstermektedir. Türkiye-Romanya-Bulgaristan görev gücünün 2026'da enerji, telekomünikasyon ve denizaltı hatlarını koruma görevine genişlemesi bunun somut ampirik gerekçesidir.

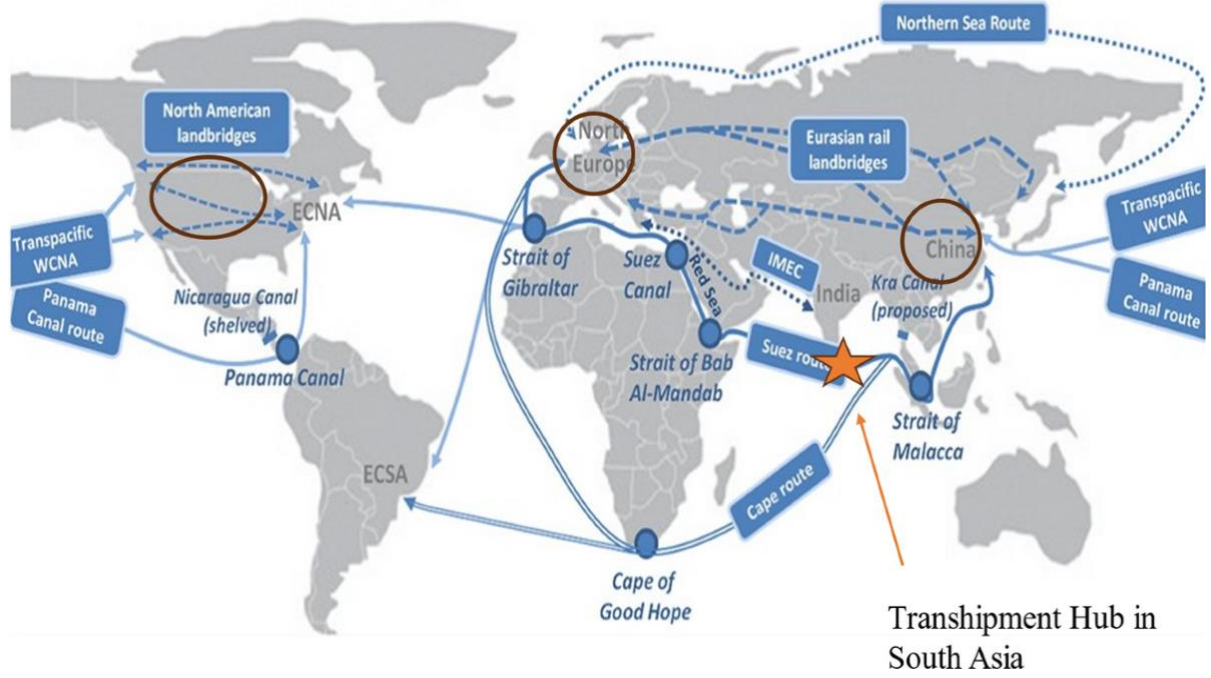

Liman, ticaret ve bağlantısallık

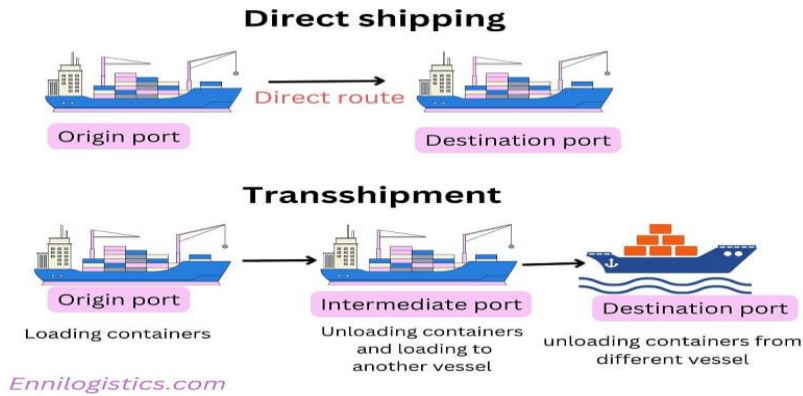
Burada ölçülecek şey liman sayısı değildir:

“Limanlar, Ticaret ve Deniz Bağlantısallığı (LE) boyutu, bir ülkenin küresel deniz ticaret sistemine ne ölçüde entegre olduğunu ve liman altyapısını ticari akışlara dönüştürme kapasitesini ifade etmektedir. Bu boyut; Liner Shipping Connectivity Index (LSCI), aktarma (transshipment) kapasitesi, gemilerin limanda geçirdiği süreyi yansıtan turnaround performansı, limanların demiryolu ağlarına bağlantı düzeyi, ticaret filosunun büyüklüğü ve kapasitesi ile deniz taşımacılığı hizmetlerinin güvenilirliği gibi göstergelerin bileşik bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır”

Bu yaklaşımda liman kapasitesi yalnızca elleçlenen yük miktarıyla değerlendirilmemekte; limanların uluslararası hatlara bağlanma derecesi, transit ve aktarma merkezi olabilme kabiliyeti, hinterland bağlantılarının gücü, ticaret filosunun sağladığı taşıma kapasitesi ve hizmet sürekliliği birlikte dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla LE boyutu, bir devletin sahip olduğu kıyı ve liman altyapısını **küresel ticaret bağlantısallığına, lojistik etkinliğe ve stratejik ekonomik erişime dönüştürme kapasitesini** ölçmeyi amaçlamaktadır.

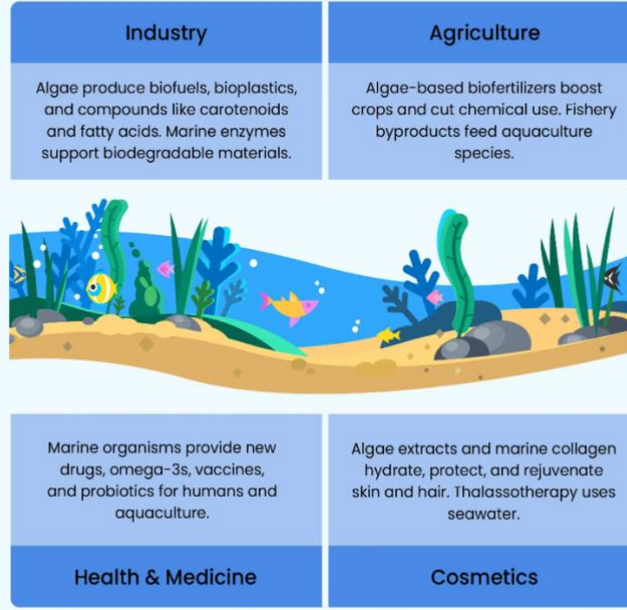

Sürdürülebilir mavi ekonomi ve enerji

Mavi ekonomi yalnızca denizden ne kadar para kazanıldığı değildir. OECD, ekonomik getirinin deniz ve kıyı ekosistemlerinin üzerindeki baskıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle yüksek balıkçılık veya turizm geliri ekosistem aşınması pahasına gerçekleşmemelidir.

“Sürdürülebilir Mavi Ekonomi ve Enerji (SE) boyutu, bir ülkenin deniz ve kıyı kaynaklarını ekonomik değere dönüştürme kapasitesini, bu faaliyetlerin çeşitliliği ve çevresel sürdürülebilirliğiyle birlikte değerlendirmektedir. Bu boyut; denizcilik sektörlerinin yarattığı katma değer, su ürünleri üretimi ve yetiştiriciliği, kıyı ve deniz turizmi, açık deniz enerji kapasitesi, mavi biyoteknoloji faaliyetleri ve deniz ekosistemlerinin sağlık durumu gibi göstergelerin bileşik bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır”

Blue Biotechnology Applications

©TECNIC

SE boyutunun temel varsayımı, denizlerden elde edilen ekonomik getirinin tek başına yeterli olmadığıdır. Denizsel ekonomik kapasitenin gerçek bir Mavi Güç unsuruna dönüşebilmesi için üretim ve gelir yaratma kabiliyetinin, kaynakların uzun vadeli korunması ve ekolojik dayanıklılıkla birlikte sürdürülmesi gerekmektedir. Bu nedenle model, balıkçılık, turizm, enerji veya denizcilik faaliyetlerinden elde edilen ekonomik çıktıları; **ekosistem sağlığı, kaynakların yenilenebilirliği ve çevresel sürdürülebilirlik** ile birlikte değerlendirmektedir.

Bu çerçevede SE boyutu, bir devletin deniz alanlarını yalnızca ekonomik olarak kullanma düzeyini değil, bu alanlardan **yüksek katma değerli, çeşitlendirilmiş, teknolojik ve sürdürülebilir bir mavi ekonomi oluşturabilme kapasitesini** ölçmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'nin Karadeniz'deki doğal gaz faaliyetleri bu başlıkta potansiyel yaratmaktadır; ancak Mavi Güç yaklaşımında hidrokarbon keşfi tek başına yüksek puan getirmemeli, üretim kapasitesi, ithalat bağımlılığını azaltma etkisi, altyapı güvenliği ve ekonomik teknoloji kazanımı birlikte ölçülmelidir. Türkiye'nin Karadeniz doğal gaz aramaları ve yeni rezerv keşifleri son yıllarda enerji güvenliği tartışmalarında önem kazanmıştır.

Denizcilik sanayii ve teknoloji

Türkiye açısından uzun vadede en yüksek kaldıraç buradadır.

<https://www.moltrkiye.com/news-media/news-single/news-126.html>

Alt göstergeler:

- Gemi inşa ve bakım-onarım katma değeri;
- Askerî gemilerde yerlilik ve ihracat kapasitesi;
- Deniz elektroniği, radar/sonar ve komuta-kontrol kapasitesi;
- İnsansız suüstü ve sualtı sistemleri;
- Deniz enerjisi teknolojileri;
- Otonom ticari gemicilik;
- Denizcilik patentleri;
- Okyanus bilimi/hidrografik veri üretimi.

“Mavi sanayi, denizcilik sektörünün yalnızca gemi inşa kapasitesiyle sınırlı olmayan; sensör teknolojileri, yazılım altyapıları, otonom sistemler, bakım-onarım kabiliyetleri ve ihracat kapasitesini bütünleştiren çok boyutlu bir endüstriyel ekosistem olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşımda rekabet gücü, fiziksel platform üretiminin ötesinde, yüksek teknolojiye dayalı sistemlerin geliştirilmesi, bu sistemlerin gemi ve deniz platformlarına entegre edilmesi, yaşam döngüsü boyunca sürdürülebilir bakım ve modernizasyon kapasitesinin oluşturulması ve ortaya çıkan ürün ile hizmetlerin uluslararası pazarlara taşınabilmesiyle şekillenmektedir. Dolayısıyla mavi sanayi; gemi, sensör, yazılım, otonomi, bakım ve ihracat unsurlarının birbirini tamamladığı, teknolojik yetkinlik ile endüstriyel kapasiteyi deniz gücüne dönüştüren stratejik bir üretim ve değer yaratma alanıdır”

Türkiye'nin genel inovasyon sıralamasında 2025'te 43/139 seviyesine çıkması, denizcilik teknolojisinin daha geniş ulusal inovasyon ekosistemi içerisinde yükseltilebileceğine işaret etmektedir; fakat MGE'de genel WIPO skoru yerine doğrudan maritime patent, shipbuilding, naval electronics ve autonomous maritime systems göstergeleri kullanılmalıdır.

Deniz hukuku, diplomasi ve ekolojik dayanıklılık

Mavi Güç yalnızca savaş zamanı deniz hâkimiyeti değildir. Uzun vadeli deniz gücü için hukuki öngörülebilirlik, ortaklık kurma ve deniz çevresini koruma gerekir.

“Hukuki ve yönetim kapasitesi (HY); bir devletin deniz alanlarındaki çıkarlarını koruma ve sürdürülebilir biçimde yönetme yeteneğini belirleyen çok boyutlu bir kapasite alanıdır. Bu kapasite; uluslararası ve bölgesel anlaşmalar geliştirme ve uygulama yeteneği, deniz diplomasisinin etkinliği, deniz mekânsal planlaması (MSP), deniz ekosistemlerinin durumu, arama-kurtarma kapasitesi ile limanlar, enerji hatları, denizaltı kabloları ve diğer kritik deniz altyapılarının dayanıklılığı gibi unsurların bileşiminden oluşmaktadır. Bu nedenle HY, yalnızca hukuki yetki ve düzenleme gücünü değil, aynı zamanda deniz alanlarının güvenli, sürdürülebilir ve stratejik biçimde yönetilebilmesini sağlayan kurumsal ve diplomatik kapasiteyi de ifade etmektedir”

Doğu Akdeniz'deki deniz sınırlandırma ihtilaflarının akademik ve hukuk literatüründe tartışmalı olması, Türkiye için özellikle **hukuki-diplomatik dönüştürme kapasitesini** önemli kılmaktadır. Stratejik alan iddiasının diplomatik anlaşma, ortak yatırım, bölgesel enerji iş birliği veya kabul gören hukuki düzenlemeye dönüşmesi, salt iddianın kendisinden daha yüksek Mavi Güç üretir.

Yeni ve özellikle özgün gösterge: Mavi Güç Dönüşüm Oranı

Bu çalışma kapsamında tanımlanan ve önerilen Mavi Güç Dönüşüm Oranı (MGDO), bir ülkenin sahip olduğu denizsel stratejik potansiyeli fiilî ve ölçülebilir mavi güç çıktısına dönüştürme düzeyini gösteren bir etkinlik göstergesidir. Endeks, gerçekleşmiş mavi güç çıktılarından toplam denizsel stratejik potansiyele oranlanması ve sonucun yüzde cinsinden ifade edilmesiyle hesaplanmaktadır. Buna göre MGDO değerinin yükselmesi, mevcut coğrafi, ekonomik, askerî, teknolojik ve yönetsimsel deniz potansiyelinin daha yüksek ölçüde somut kapasite ve stratejik etkiye dönüştürülebildiğini; düşük değerler ise sahip olunan potansiyelin önemli bir bölümünün henüz etkin biçimde kullanılmadığını göstermektedir. Bu yönüyle MGDO, ülkelerin yalnızca ne kadar denizsel potansiyele sahip olduklarını değil, bu potansiyeli ne ölçüde gerçek bir mavi güce dönüştürebildiklerini değerlendirmeye imkân veren tamamlayıcı bir göstergedir. Paydada:

- Coğrafi konum,
- Erişilebilir deniz alanı,
- Boğazlar,
- Liman coğrafyası,
- Deniz kaynak potansiyeli,
- Kıyı pazar büyüklüğü bulunur.

Payda “sahip olunan potansiyeli” gösterir. Pay kısmında ise:

- Liman bağlantısallığı,
- Deniz ticareti katma değeri,
- Ticari filo performansı,
- Gemi inşa ve ihracat,
- Deniz savunma sanayii,
- Offshore enerji üretimi,
- Sürdürülebilir su ürünleri,
- Denizcilik teknolojisi,
- Hukuk ve deniz diplomasisi çıktıları yer alır.

Bu oran çok önemli bir politika ayrımı yaratır:

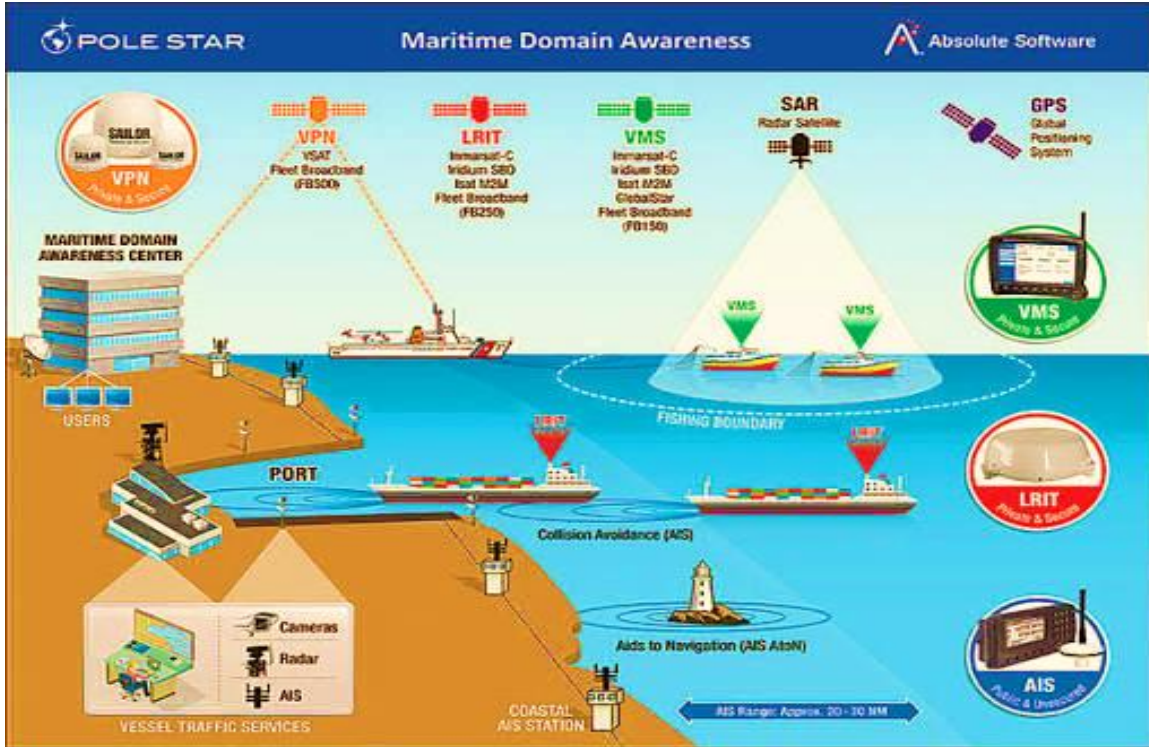
Büyük deniz coğrafyasına sahip olmak yüksek **potansiyel**, bu potansiyeli ekonomik-teknolojik-diplomatik sonuçlara dönüştürmek ise yüksek **Mavi Güç** demektir.

Türkiye'nin politika hedefi bu nedenle yalnızca MGE toplamını değil: **denizsel varlığın stratejik çıktıya dönüşme oranını sürekli yükseltmek** olmalıdır.

Dördüncü olarak ticari denizcilik ile askerî denizcilik arasındaki teknoloji geçişkenliği güçlendirilmelidir. Stratejik sealift, tersane kapasitesi, bakım-onarım, deniz lojistiği ve nitelikli deniz insan gücü savaş ve barış ekonomilerinin ortak altyapısıdır. Böylece savunmaya yapılan yatırımların bir bölümü ihracat, ticari gemi teknolojisi ve bakım hizmetleri üzerinden ekonomik stratejik değere çevrilebilir.

Beşinci olarak Türkiye Karadeniz Mavi Güvenlik mimarisini kurumsallaştırmalıdır. Türkiye-Romanya-Bulgaristan iş birliği, yalnızca mayın temizleme faaliyeti değil, bölgesel “maritime domain awareness”³ mimarisinin çekirdeği olarak görülebilir. Deniz trafiği, insansız sistemler, denizaltı kabloları, offshore enerji tesisleri ve çevresel riskler için ortak bilgi füzyon mekanizmaları geliştirilebilir. Temmuz 2026'da mevcut görev gücünün kritik altyapı korumasına genişletilmesi bu yönde somut bir kurumsal başlangıç sağlamıştır.

Altıncı olarak mavi ekonomi güvenlikle aynı strateji belgesine bağlanmalı fakat yeterince askerîleştirilmelidir. Mavi ekonomi balıkçılık, su ürünleri, kıyı turizmi, deniz taşımacılığı, offshore enerji, deniz biyoteknolojisi ve benzeri faaliyetlerden ekonomik değer üretirken ekosistemin taşıma kapasitesini korumalıdır. OECD ve AB yaklaşımı da ekonomik gelişme ile deniz ekosistemlerinin sürdürülebilirliğinin birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

³ Denizcilik Alanı Farkındalığı (Maritime Domain Awareness - MDA), küresel güvenlik, emniyet, ekonomi veya deniz çevresini etkileyebilecek denizcilik alanıyla ilgili her şeyin etkin ve zamanında anlaşılması, izlenmesi ve analiz edilmesidir

Yedinci olarak Türkiye'nin enerji politikası **Mavi Enerji Sepeti** şeklinde düşünülmelidir. Karadeniz doğal gazı stratejik özerkliğe katkıda bulunabilir; ancak tek kaynak veya tek teknolojiye dayalı Mavi Güç sürdürülebilir değildir. Offshore rüzgâr kaynak haritalaması, enerji depolama, liman elektrifikasyonu, denizcilikte alternatif yakıtlar ve offshore altyapısının savunması aynı program altında değerlendirilmelidir. Türkiye'de yenilenebilir elektriğin 2025'te yaklaşık yüzde 43'e ulaşması enerji dönüşümü için mevcut bir taban oluşturmaktadır.

Sekizinci olarak Mavi Diplomasi ayrı bir devlet kapasitesi olarak ele alınmalıdır. Türkiye'nin 252 dış temsilcilikle çok geniş bir diplomatik ağı sahip olması önemli bir avantajdır; ancak Lowy verileri ağıın önemli ölçüde Avrupa ağırlıklı olduğunu ve Pasifik, Karayipler ile Hint Okyanusu çevresinde boşluklar bulunduğunu göstermektedir. Türkiye'nin Afrika, Kızıldeniz-Hint Okyanusu, Körfez ve Güney/Güneydoğu Asya'daki denizcilik ataşelikleri, liman iş birlikleri, gemi bakım anlaşmaları, denizcilik eğitimi ve arama-kurtarma ortaklıkları bu diplomatik ağı "Mavi Güç" üretme aracına çevirebilir.

Dokuzuncu olarak Mavi Vatan'ın uluslararası hukuk ve bilim ayağı güçlendirilmelidir. Bunun anlamı mevcut Türk hukuki tezlerinden vazgeçmek değil, deniz sınırlandırması, kıta sahanlığı, adaların etkisi, hakkaniyet, deniz çevresi, bilimsel hidroğrafya ve ortak kalkınma bölgeleri konularında uluslararası hakemli yayın, veri ve hukuk uzmanlığı üretmektir. Schaller'in çalışmasının da gösterdiği üzere Yunanistan-Türkiye deniz sınırlandırması uluslararası hukuk literatüründe canlı ve ihtilafli bir konudur; bu nedenle Mavi Güç yalnızca askerî caydırıcılığı değil **hukuki argümanın uluslararası ikna gücünü** de içermelidir.

Onuncu olarak yıllık bir **Türkiye Mavi Güç Raporu** yayımlanmalıdır. Raporda "kaç gemimiz var?" sorusundan çok; Mavi Gücün izlenmesi ve ölçülmesinde kullanılabilecek temel performans göstergeleri (KPI'lar), denizcilik kapasitesinin ekonomik, lojistik, teknolojik, altyapısal, çevresel ve diplomatik boyutlarını birlikte değerlendirmeye imkân vermelidir. Bu kapsamda UNCTAD deniz bağlantısallığı göstergeleri, limanlarda bekleme ve transit süreleri, Türk kontrollü ticari filonun taşıma kapasitesi, gemi inşa sektörünün yarattığı katma değer ve ihracat performansı, denizcilik alanındaki patent sayısı ve teknolojik yenilik kapasitesi temel ölçütler arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak kritik denizaltı altyapılarının kullanılabilirliği ve dayanıklılığı, offshore enerji üretim kapasitesi, deniz ekosistemlerinin durumu, denizcilik sektöründeki Ar-Ge yoğunluğu ve uluslararası denizcilik anlaşmalarına katılım ve uygulama kapasitesi de Mavi Gücün sürdürülebilirliği ve stratejik etkinliği açısından izlenmesi gereken başlıca göstergelerdir. Bu KPI seti, bir ülkenin denizsel potansiyelinin yalnızca büyüklüğünü değil, bu potansiyelin ekonomik değere, teknolojik üstünlüğe, lojistik etkinliğe, çevresel sürdürülebilirliğe ve uluslararası etkiye ne ölçüde dönüştürülebildiğini değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Böylece “Mavi Güç” siyasi söylem olmaktan çıkar ve her yıl test edilebilir bir bilimsel kavrama dönüşür.

Türkiye İçin Stratejik Teşhis

Mevcut kanıtlar Türkiye'nin **yüksek denizsel potansiyele**, yükselen savunma ve diplomasi kapasitesine ve olağanüstü bir Karadeniz-Akdeniz bağlantı konumuna sahip olduğunu göstermektedir. NATO'nun Türkiye'nin Akdeniz-Karadeniz bağlantısındaki rolünü açıkça öne çıkarması, Lowy'nin Türkiye'yi dünyanın en geniş üçüncü diplomatik ağı olarak ölçmesi ve 2026'da Karadeniz deniz güvenliği iş birliğinin kritik altyapı korumasına genişlemesi bu teşhisin farklı kaynaklardan gelen dayanaklarıdır. Ancak bu veriler aynı zamanda Türkiye'nin asıl stratejik sorununun yeni deniz alanları edinmenin yanında daha karmaşık öğelere de sahip olduğunu düşündürmektedir.

Mavi güç yaklaşımında temel mesele, bir ülkenin sahip olduğu yüksek coğrafi ve denizsel potansiyelin tek başına stratejik üstünlük üretmemesidir. Asıl belirleyici olan, bu potansiyelin yüksek katma değerli ekonomik faaliyetlere, teknolojik kapasiteye, etkin lojistik ağlara, güvenli ve dayanıklı deniz altyapısına, sürdürülebilir kaynak kullanımına ve uluslararası ölçekte etki üreten kurumsal yapılara dönüştürülebilmesidir. Bu nedenle mavi güç, coğrafi avantajların niceliksel büyüklüğünden çok, söz konusu avantajların ekonomik, teknolojik, askerî, çevresel ve diplomatik kapasite aracılığıyla sürdürülebilir deniz etkisine çevrilebilme düzeyi üzerinden değerlendirilmelidir. Bu nedenle Türkiye için en doğru stratejik paradigma:

Mavi Vatan → Mavi Ekonomi → Mavi Teknoloji → Mavi Güvenlik → Mavi Diplomasi → Mavi Güç zinciridir.

“Mavi Güç” burada Mavi Vatan'ın eş anlamlısı değil, **Mavi Vatan tarafından görünür kılınan denizsel potansiyelin ekonomik, teknolojik, askerî, hukuki, diplomatik ve ekolojik kapasiteye dönüştürülmüş hâlidir.**

Sonuç: Coğrafyadan Kapasiteye, Mavi Vatan'dan Mavi Güç'e

Türkiye açısından temel mesele artık yalnızca denizlerde ne kadar alana, kıyıya veya stratejik konuma sahip olduğu değildir. Asıl mesele, sahip olduğu denizsel potansiyelin ne kadarını ekonomik değere, teknolojik kapasiteye, lojistik bağlantısallığa, enerji güvenliğine, askerî caydırıcılığa, diplomatik etkiye ve sürdürülebilir kalkınmaya dönüştürebildiğidir. Bu nedenle Türkiye'nin önündeki yeni stratejik eşik, Mavi Vatan'ın coğrafi ve jeopolitik potansiyelinden Mavi Güç üretme kapasitesine geçiştir

Türkiye bu dönüşüm için önemli bir başlangıç kapasitesine sahiptir. Türk Boğazları'ndan 2025 yılında 84.640 geminin geçmesi; aynı yıl Türkiye limanlarında yaklaşık 553 milyon ton yük ve 14 milyon TEU konteyner elleçlenmesi ve dış ticaret taşımalarının tonaj bazında büyük ölçüde denizyoluna dayanması, deniz coğrafyasının yalnızca jeopolitik değil aynı zamanda ekonomik bir değer taşıdığını göstermektedir. Buna enerji boyutu da eklenmektedir: derin deniz sondaj kapasitesinin genişletilmesi ve 2035 için 5 GW deniz üstü rüzgâr kapasitesi hedeflenmesi, deniz alanlarının enerji üretimi bakımından da giderek daha fazla stratejik önem kazandığını göstermektedir.

Ancak bu göstergeler tek başına Mavi Güç anlamına gelmez. **Boğaza sahip olmak, küresel deniz ticaretini yönlendirebilmek değildir; limana sahip olmak, lojistik merkez olmak değildir; donanmaya sahip olmak, sürdürülebilir deniz hâkimiyeti değildir; deniz yetki alanına sahip olmak da o alandan yüksek katma değer üretebilmek anlamına gelmez.** Coğrafya imkân yaratır; gücü üreten ise bu imkânı örgütleyen ekonomik, teknolojik, askerî, hukuki ve kurumsal kapasitedir.

“Bu nedenle çalışmada geliştirilen Mavi Güç yaklaşımının en önemli sonucu, Türkiye'nin deniz stratejisinin “alan merkezli” bir anlayıştı güçlendirerek “kapasite ve çıktı merkezli” bir anlayışa genişletilmesi gerektiğidir”

Mavi Güç; güçlü bir donanmanın yanında bağlantılı limanlar, rekabetçi bir ticaret filosu, gelişmiş gemi inşa sanayii, denizaltı ve insansız sistem teknolojileri, deniz üstü enerji üretimi, sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri, mavi biyoteknoloji, deniz bilimleri, denizaltı kabloları, güçlü deniz hukuku ve diplomasisi ile sağlıklı deniz ekosistemlerinin birlikte oluşturduğu bütünleşik bir kapasitedir. Nitekim Türkiye'nin resmî denizcilik politikalarında da son dönemde dijitalleşme, yeşil dönüşüm ve deniz trafik yönetimi gibi alanların öne çıkması, güvenlik ile ekonomik ve teknolojik kapasitenin giderek daha fazla birlikte ele alındığını göstermektedir.

“Dolayısıyla Türkiye açısından stratejik hedef, Mavi Vatan'ın büyüklüğünü değil, Mavi Vatan'dan üretilen değeri büyütmek olmalıdır”

Başarı; kontrol edilen veya üzerinde hak iddia edilen deniz alanının kilometrekare büyüklüğünü muhafaza ederek, bu deniz alanlarının ne ölçüde ticaret, enerji, teknoloji, güvenlik, bilim, diplomasi ve sürdürülebilir refaha dönüştürülebildiğiyle ölçülmelidir. Bu aynı zamanda deniz politikasını yalnızca güvenlik politikasının bir alt alanı olmaktan çıkararak kalkınma, sanayi, teknoloji, enerji, çevre ve dış politika arasında bütünleşik bir devlet kapasitesi meselesine dönüştürmektedir. Bu çalışmanın ulaştığı temel önerme bu nedenle son derece açıktır:

“Coğrafya kader değil, stratejik bir imkândır. Deniz alanı güç değil, güç üretme potansiyelidir. Mavi Vatan ise Mavi Güç'ün kendisi değil, onun üzerinde inşa edilebileceği denizsel zemindir. Türkiye'nin önündeki esas stratejik mesele, sahip olduğu bu zeminin ne kadar geniş olduğu değil, ondan ne kadar sürdürülebilir güç üretebildiğidir”

Başka bir ifadeyle, 21. yüzyılda denizlerde gerçek rekabet alan kazanma rekabetinden giderek daha fazla değer, teknoloji, bağlantısallık ve dayanıklılık üretme rekabetine dönüşmektedir. Türkiye'nin Mavi Vatan'dan Mavi Güç'e geçişi de ancak denizsel potansiyelini yüksek dönüştürme kapasitesi ve uzun vadeli stratejik dayanıklılıkla birleştirebildiği ölçüde tamamlanacaktır.

Mavi Vatan Türkiye'ye denizsel potansiyeli verir; Mavi Güç ise Türkiye'nin bu potansiyelle ne yapabildiğini gösterir.

Kaynakça:

- **Farrell, Henry & Abraham L. Newman.** 2019. “Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion.” *International Security*, 44(1), 42–79. doi:10.1162/isec_a_00351.
- **OECD / European Union / European Commission Joint Research Centre.** 2008. *Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and User Guide*. OECD Publishing, Paris. doi:10.1787/9789264043466-en.
- **Correlates of War Project.** *National Material Capabilities Dataset*
- **Lowy Institute.** *Asia Power Index, Methodology*.
- **Real Instituto Elcano.** *Elcano Global Presence Index*.
- **Lowy Institute.** 2024. *Global Diplomacy Index*.
- **World Intellectual Property Organization.** 2025. *Global Innovation Index 2025*.
- **World Bank.** 2023. *Connecting to Compete 2023: Trade Logistics in an Uncertain Global Economy — The Logistics Performance Index and Its Indicators*.
- **World Bank.** 2025. *Logistics Performance Indicators 2.0*.
- **UNCTAD.** *Maritime Profiles / Review of Maritime Transport*.
- **SIPRI.** 2026. *Military Expenditure Data / Global Military Spending*.
- **Schaller, Christian.** 2022. “Delimitation by Judicial Process as an Option for Greece and Turkey in the Eastern Mediterranean.” *Leiden Journal of International Law*.
- **NATO.** 2026. “Welcome to Ankara.”
- **International Energy Agency.** 2026.
- **OECD.** *Blue Economy*.
- **European Commission.** *Sustainable Blue Economy*.
- **Reuters.** 8 Temmuz 2026. “Black Sea NATO states expand mine force to protect infrastructure.”
- **Keohane, Robert O. & Joseph S. Nye Jr.** 2012. *Power and Interdependence*, 4th ed. Longman.
- **Strange, Susan.** 1988. *States and Markets*.
- **Till, Geoffrey.** 2018. *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, 4th ed. Routledge.
- **Mahan, Alfred Thayer.** 1890. *The Influence of Sea Power upon History, 1660–1783*. Little, Brown.

Prof. Dr. Murat KOÇ / Çağ Üniversitesi Bölgesel Güvenlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi